

latba hozva. Ennek az etymologia...
 de a bölcsődal gyártóját félreveszte. Vagyis
 az alak lehetséges, — kiből a kiadó Wotan
 a foliosmerteti. Wotan igen népszerű isten má
 hogy sok szólásban és tulajdonnévben máig élve
 igen elferdített alakban is); az is tény, hogy egyes
 jellemzőbb tulajdonsága;*) — de ez az ellenté
 melynek a régiségben sehol sincsen nyom. Ez
 vezes «Wotan küldi lándzsáit», mely az óskál
 u, mindig azt jelenti: «Wotan a halált küldi»
 gása, mely szerint Wotan az ó lándzsáit jelleme
 yanús.

ind e belső momentumok igen fontosak. De meg
 edeti és valódi, bármily döntők, megis alapít
 mondta már a Literar. Centralblatt bírálója
 könyvéről, hogy érvei döntőnek volnaik kéze
 emberek nem mondanák a kézirat valószínű
 Zlatta Jaffé, a palaeographiának egyik legmagabí
 nyította, hogy a kézirat maga is modern eszmá
 font már érintett gyanús indokokat a be
 n mutatkozó pecsétek és foltok mind az ma
 smisító tehát előbb preparálta a pergament és
 ónetmet szöveget. — és a szíronyon egyházi

BARÓTI SZABÓ DÁVID LESZÁRMAZÁSA.

A klasszikai triász mindegyik tagja megtalálta már a maga mono-
 grafusát. Révai Miklósnak, a háromság legnagyobbikának, már két
 nagyobb szabású életrajza forog közkezen; Rájnisról ez évben jelent meg
 egy önálló kötet, Barótiról pedig két évvel ezelőtt egy szintén nagyobb
 fajta tanulmány. Legjobb életrajzokat Révai, leggyöngébbet Rájnis
 kapott. Barótiét *Horváth Balázs* kassai tanár, prémontréi kanonok,
 írta meg és adta ki a kassai főgymnasium 1887/8. évi értesítőjében.
 A 95 lapra terjedő tanulmányhoz mellékelve van a költőnek 61 darab
 eddig kiadatlan verse is. A jó székely poétának e nagyszámú marad-
 ványai már magukban is felkeltenék az irodalomtörténet barátainak
 érdeklődését, de a monografia is teljesen méltó a figyelemre. Baróti-
 nak ez a legbővebb s legkimerítőbb életrajza eddig, ügyesen van írva,
 lelkiismeretes szorgalom, az irodalomtörténetben otthoniasság, hőisével
 szemben elfogulatlanság jellemzi, s noha a szerző felfogása az általános
 természetű szakaszokban nem mutat sem elég mélységet, sem elég
 önállóságot, irodalomtörténeti látóköre korlátozott, eszhetikái itéletei
 pedig színtelenek: mindazáltal nem tagadhatjuk meg tőle a jó törté-
 nelmi érzéket, mely a tények tisztázásában s előadásában egyaránt jeles-
 kedik. Ez életrajz csakugyan történeti oldaláról a legértékesebb. Ösze-
 gyűjti s megrostálja a Barótira vonatkozó adatokat, melyeknek a szerző
 egyenkint utána járt; ért ahhoz is, hogy Baróti élete folyását környeze-
 testül rajzolja meg s így azon képnek, melyet hősről írt, bizonyos mély-
 séget tud adni, a mi nem minden kezdő írónak sikerül. Hőseit nem el-
 szigetelten mutatja be, hanem a kölcsönhatások azon szálaival együtt,
 melyek kezdetben a kassai irodalmi életet a múlt század irodalmi

1. Mythologie, I. 383.

Midőn ezek megemlítésével fel akarom hívni e józan és derék tanulmányra philologusaink figyelmét: közelebbről a munka egy vitás pontjához kívánok némi kiegészítő adalékkal járulni.

Szerzőnk jó szokás szerint lehetőleg minden adatnak maga nézett utána s egyebek közt Baróti Szabó Dávid családfáját sem vette át egyszerűen a régebbi életíróktól, hanem közvetlen Barótról, az ottani plébánia anyakönyvéből s az ott élő családtagoktól szerezte be idevonatkozó adatait. Minthogy az előző családfák kritikájával és saját kutatásainak eredményével több lapot elfoglal, úgy látszik, sokat adott a szerző e kérdés vizsgálatára; mindazáltal nyomozásainak eredménye csak annyiban végleges, hogy a kiderített adatok, a meddig érnek, kétségtelenül hitelesek, de visszamenőleg még kiegészítésre szorulnak.

Baróti Szabó Dávid leszármazására nézve többféle változat követeli magának az érvényességet.

a) *Nagy Ivánnál (Magyarország családjaiban)* a családja hegyében István, tancsi ref. prédikátor, Apafi Mihály udvari papja áll, a ki 1673 november 20-án kapta a nemesi levelet; egyik fia volt András, ennek ismét fia Mátyás, megint ezé Dávid (1739—1819) a költő, s János, kitől a mostanig élő Baróthyak származnak.

Ezt a genealogiát Horváth Balázs több okból kifogásolja. Nagy Iván, Baróthy Sándor most is élő nagyváradi ügyvéd atyjától, Páltól kapta adatait. Azonban szerzőnk B. Sándor szívességéből újra átvizsgálhatván a család birtokában levő okiratokat, a leszármaztatást általában, a család egyéb tagjaira nézve, helyesnek vallja ugyan a tancsi prédikátortól kezdve egészen napjainkig, de egyúttal arra a felfedezésre jut, hogy a családi okiratok sárgult levelei a költő Barótiról mélyen hallgatnak, sőt maga az ügyvéd Baróthy is őszintén bevallja, hogy a családi irományokban sehol Dávidnak, a költőnek neve elő nem fordul. Az okiratok tanuságának e szembeötlő hiányát némely családi szóhagyományok igyekeznek kipótolni, jelesen főlemlíti szerzőnk a család nesztortát és tisztes matrónáját, kik azt állítják, hogy atyjuktól, ki Dávidnak kortársa volt, sokszor hallották a költő nevét, mint a család tagját, emlegetni. E jóhiszemű vélemény keletkezésére szerzőnk szerint az adhatott okot, hogy a szintén baróti származású költőt jól esett a rokonság díszéül tekinteni. A kérdéses családfa ellen egyenesen kizáró okok is szólanak. 1776-ban ugyanis az az István, ki Nagy Iván táblázatában Dávidunk öcsésének fia gyanánt szerepel, nemességét nem baróti, hanem csik-szent-tamási aggokkal bizonyíttatja; ugyanakkor ez aggok azt vallják, hogy ez az István azelőtt valami 30 évvel (tehát 1746 körül) Magyarországra jött tanulás végett. Hogyan lehetett ennek Dávid, kiről biztosan tudjuk, hogy 1739-ben született, nagybátyja, még pedig atyjánál idősebb nagybátyja? Azonkívül ez aggok ismerik a

család minden tagját és körülményeit, de épen Dávidot nem említik sehol, az egyházi állású családtagok közt sem. Alább látni fogjuk, hogy e czáfoló adatokon kívül Horváthnak positiv bizonyítékai is vannak arra nézve, hogy Barótnak más apáktól származott mint a bihari Baróthyak s e származási alibi alapján teljesen magunkévá tehetjük szerzőnk azon nézetét, mely szerint a Nagy Iván-féle táblázatba, mely a biharmegyei Baróthyakat illeti, csak a családi ambíció interpolálta Dávidot.

b) *Oláh Béla* a Figyelő XV. kötetében — Nagy Iván adatait nem említve föl — másokat nevez meg költőnk ősei gyanánt. Baróti szüleinek nevét nem ismeri ugyan, de annyit tud, hogy a gyulafehérvári levéltárban található okiratok a család nemességéről tanúskodnak. Költőnk családjáról 1614. aug. 29-én történik először említés, a mikor Mihlen Gábor Szabó Bálintnak elbocsátó levelet ad. 1615. febr. 14-én bizonyítják, hogy Szabó Bálint nemes ember. 1635-ben Rákóczi sereg alatt szintén említetik, hogy ez a Bálint, az András fia, a nemességké iratott. 1716-ban Baróti Jánosról van szó; kije volt ez Barótnak, nem bizonyos. Ez a János 1741-ben már nem élt, mert fiáról, örfől lévén szó, az említett jegyzék így nevezi meg: *filius quondam* is.

Horváth Balázs ezt a genealogiát sem fogadja el, mert nem tud úgymond — miből következteti Oláh Béla, hogy e levéltári adatok családjára vonatkoznak; Csíokban sok a nemes Szabó, de az is még jelenleg is több ilyen nevű család virágzik. — Meg kell említeni erre az, hogy valamint Oláh nem bizonyított, úgy Horváth is tévedt valójában.

A Margittán lakó Baróthy-család is «reformált vallása s viládfája daczára, a szóhagyomány alapján szintén rokonságot mutat költőnkkel». Jól jegyzi meg erre Horváth B., hogy e család csak azért sem jöhet számba, mert törzse soha sem nevezi magát *barótnak*; költőnk pedig a *baróthi* jelzőt sohasem nemesi előnévvel használja, csak az «erdélyi»-vel együtt származási helyét jelzi (az *Új mértékre vett külömb versek* címűmáján is: «esztergampap, erdélyi, baróthi Szabó Dávid.»)

A negyedik genealogiai táblázatot maga *Horváth B.* állítja össze a fölfedezett nyomok után. Él ugyanis Baróton egy becsüföldmíves, Szabó Bernárd, ki családi ereklyeként féltékelt a fakó, foszladozó iratot, mely a jó székely poeta családját beszél. Ez írás szerint élt hajdanában Sepsiben egy *Szabó* nevű királybíró, kinek Illyefalván, Uzonban és Al-Dobolj *székely királya* volt. Ennek fiúleányát, Katát feleségül vette Török várszéki királybíró; e házasságból három leány született,

kik közül a középsőt a beregszászi származású Szabó János vette feleségül. Ez a Szabó János a Dávid nagyapja. A családfát Horváth amaz irat nyomán így állítja össze.

Török István (királybíró)			
Mihácz Kata.			
Erzsébet	Judith		Zsuzka
Sós Kelemen.	beregzászi	Szabó János.	Debreczeni Szabó András.
Dávid minorita.	János.	György Beke Erzsébet.	Anna Béres Ferencz.
Dávid a költő.	János Incze Klára.	József.	György.

És így tovább, a Jánostól származó, maig is elő Bernárdig. — A kézirat Józsefnek, Bernárd atyjának kezefrása s kivonatos másolat «az egész után», mely az 1834-iki tűzvészben a család nemes levelével, ősi fészkével, költőnk «minden irományaival, kisebb s nagyobb alakú arczképeivel együtt» megsemmisült. — Horváth e kéziratot teljesen hitelesnek ismeri el, a mi mellett legerősebb bizonyítéktúl arra hivatkozik, hogy a baróti plébánia anyakönyvei a közölt családfa hitelességét költőnk személyétől kezdve kétségen kívül helyezik. Messzebb a matrikulák nem bizonyítanak, mert nagyon hiányosak s részben olvashatatlanok.

Ennyire haladt Horváth Balázs. Elég tetszetős az eredmény, de nem olyan, hogy újabb megerősítéseket vagy kiegészítéseket el ne bírja. Már pedig van még egy *ötödik leszármazási tábla is, mely szintén közkezen forog*, azonban szerzőnk figyelmét kikerülte.

e) *Orbán Balázs, A Székelyföld leírásának* I. kötetében a 214. lapon, a 20. jegyzetben költőnkre vonatkozólag ezt írja: «Atyja Szabó György, anyja Beke Erzsébet [tehát ugyanazok, a kik Horváth Balásznál; a mit Oláh Béla ismeretlennek jelzett, azt Orbán B. 1868-ban már kinyomatta], kik a most [1868-ban] 55. számú telken laktak, a ház azonban, melyben Szabó Dávid született, elégvén, nincsen meg. Hogy a Szabó-család nemes, kitetszik a kétséges nemesek kutatására, a mult százal végén kiküldött productionale forumok (főkormányászéki levéltár 118 ^{40/172} szám alatti) munkálatából, hol a baróthi Szabó családot érdeklőleg hivatkozás van Bethlen Gábornak egy 1614-ben august. 29-én kiadott passualisára, melyben a Skenderbéget kísért Szabó Dávid baróthi nemest szabadon bocsátani rendeli; továbbá ugyancsak Bethlen Gábornak a prázsmári táborból 1616. febr. 24-én kiadott, baróthi Szabó Bálint nemes jószágá osztályára vonatkozó rendeletére s azért baróthi Szabó József a fegyverfeladásakor is mint valódi nemes mentesített, s a commissio által is a kétségtelen nemesek közé iktattatott. A leszármaztatás tehát ez: Szabó Bálint, János, András, Gergely, János, György és Dávid.»

S annyi észrevétel s megjegyzés torlódott össze lassan tollam hegyére, hogy szükségesnek láttam egybefoglalni őket s e folyóirat hasábjain közölni, hogy felvessem vele a kérdést, érdemes-e annyi fáradsággal összepörlyözött fordítást oly szakközönségnek tálalni fel, melynek izlése a halhatatlan Homeros s a nagynevű elegikusok nyelvén nemesedett meg, kerekedett ki?

Mi fordíthatunk valamit új-görög vagy ó-görög nyelvre. Mindkét esetben a fordító ura legyen e nyelveknek. K. úr új-görögre nem fordította a Mohácsot, — elég azt egyszerűen constatatálni. Tehát ó-görögre, — az ó-görög nyelv phraseológiája, grammatikája szerint. Azaz azzal a czélzattal, hogy e költemény egy — mondjuk — Kr. sz. előtt élt s most föltámadó görög emberre is azt a hatást tegye, hogy ez görögizű, elegikus költemény.

Nem bántjuk ez esetben a fordítás hűségének szerfelett kényes kérdését. Úgy tekintjük a költeményt, a mint van, szókincsét, verselését, a többi számunkra tökéletesen közömbös.

A görögöknek minden költői műfajra megvolt a maguk, idők folyamán jobban-jobban kidomborodott nyelvjárásuk, melynek hagyományozott törvényei korlátain túl csak ritka esetekben csaponghatott a költői nyelv. Állott pedig az legfőképen azon műfajokra, melyek a daktylikus versnemet választották kifejező eszközükl. A Homerostól egyenesen kölcsönzött formák mellé csakis ismét homerosi mintázatú formák sorakozhattak. Igy nyomódott a kis terjedelmű műfajokra, mint pld. elegiára, epigrammára is a két nagy eposz keverék színezete. Tudja ezt mind K. úr is.

Mégis gondosan került mindent, mi ezen epikus dialektusra vallana, ámbár keverék phraseológiájú az ó görög nyelve is, hiszen későbbkori kifejezések mellett a csak prózában előforduló szavak is megférnek sophokleszi reminiscenciák társaságában. Mert még ha választhatott is epikus és nem epikus forma között, az utóbbinak adott előnyt, mint e sorban például:

Αἰρόμενος κόρακος πτέρωγι λυγρὸς ἔπη δλεθρος

hol az ἔπη helyett határozottan ἐπετάσασατο-t kellett volna írnia a homerosi λυγρὸς δλεθρος mellett. Nem ír δηῖα-t δαῖα helyett, pedig bátran háromszótagúnak alkalmazhatta volna, mint Homerosnál I 347, 774. II 301, Σ 13, Moschos Meg. 109. versében. (L. Ludwich: Beiträge zur Kritik des Nonnos von Panopolis. Königsberg 1873.) Használ egy ἔπιπνον aor.-t, mely Hom.-nál nem fordul elő s θουρίω ἐν δόρατι-t ír, hol minden nehézség nélkül θούρω ἐν δόρατι-t írhatott volna az epikus módjára. Ő εὔδουσ' ἔπιπν-*t* inkább ír Sophokles (Oed. R. 65) mintájára, mint Homeros szerint εὔδουσ' ἔπιπν-*t*. A kérdő τίς genitivusát.

ácsot, — elég azt egyszerűen constatalni. Tehát a nyelv phraseológiája, grammatikája szerint a görög emberre is azt a hatást tegye, hogy ...
 nény.

hántjuk ez esetben a fordítás hűségének szerinte tekintjük a költeményt, a mint van, szövegünk számunkra tökéletesen közömbös.

öröknek minden költői műfajra megvolt a szabványosabb-jobbán kidomborodott nyelvjárási törvényei korlátain túl csak ritka esetekben eszméi.

Állott pedig az legfőképen azon műfajokra, melyeket választottak kifejező eszközükkül. A Homerosz szonzett formák mellé csakis ismét homeroszi epigrammára is a két nagy eposz keverék szerinti.

ú. ú. is.

s gondosan került mindent, mi ezen epikus dialógus keverék phraseológiájú az ó görög nyelve is, hanem csak mellett a csak prózában előforduló szavak is a remissentiák társaságában. Mert még ha valaki nem epikus forma között, az utóbbiak adói által:

Αἰετόμενος κόρακος ἀπέρογι λογρὸς ἔστη ἑσθῆος
 helyett határozottan ἐπεζίστατο-t kellett volna
 ... Nam ír δητ-é dat-é helyen ...

egy sorral tovább στερρῶς-t alkalmazott, holott ἡίδεοι-t, illetőleg στερῶς-t vártunk volna. A tragikusokra emlékeztet három sorral alább ἄκομφοι (= dísztelen), — a 23. sorban ἄλλως azon értelemben használva, hogy «hasztalan». A 27. versben τὰ πρόσω abban az értelemben «messze», «távol» nem epikus, μετέωρ' helyett μετήγορα-t szerettünk volna alkalmazva látni. A 43. sorban βοῶ-val fordítja a «sirat» szót, mi szintén tragikusoknál fordul elő. A görög prózából kölcsönzött kifejezések a 18. sorban ἀφροδίσια, a 27.-ben ὀμυγλώδη, — míg a 78.-ban előforduló αἰθαδιζομαι gyanúba fogott varians lectió Platónál, egyébként nem fordul elő. Az 58. versben használt ἀναξαίνω csak későbbi íróknál, a 66. sorban levὸ ἔμμηρον Herodotostól fogva és különösen az új-ió noknál olvasható.

Mindezek mellett nem görögös fordulatokkal és szerkezettel is találkozunk, minők pld. vs. 25 : ἐνὸς φύλλου γ' ὄποφαίνει, vs. 45 : ἡ τοσαύκις σοβαρῶς ἀνέμοις ἀντέστη (melyet mediumban kellett volna alkalmazni), valamint vs. 49 : ὦδε κατέσβησαν (hol szintén csakis a medialis alaknak volna értelme). iNem görögös a kérdő τοῦ νένμáσνακ mint birtokosnak a birtok után való tétele (vs. 52), az ilyenek : ἡ μικρὸν ὦδ' ἀποθνήσκειν (ἀποθανεῖν helyett), vagy χωρὸς ἔχων μνήμην λύπης, érthetetlenek végre : ἀκτις νάμα καλύπτει ἀτμῶδες | ὦσπερ κρύπτουσα πρὸς βλέφαρ' ἡμέτερα, majd ἀντήρεισεν | ἴπιφ χαλκοβαρεῖ δυομένω γε βαρὺς, érthetetlen a γε-nek használata nem egyszer, hacsak nem földő particula szerepében.

Azt gondolhatnók, hogy a fordító ennyi eszköz alkalmazása után legalább tűrhető distichonokat faragott össze. De a milyen vegyes elemű és tarka eszmetű volt költői nyelve, oly kínosan összekalapáltak

ὀμιχλώδη, 40. μάκρᾰν; 41. κᾰνᾰτρέχει; τέθνεῶτα; 47. τεθνεᾰσ'; 49. βόθροισι βρωῶδεις; 56. ὡς τᾰ βροτῶν; 59. ἄτρωδες; 67. πικρὸν; ἀποθνήσκειν; 69. βᾰρᾰθρὸν; 74. δὲ τραῦμ'; 80. ἔκρουφεν. Ott van únos úntalan a *krasis* is: 7. τᾰρχιερέως; 10. κᾰπιτων; 22. χαῖματι; 34. κοῦδέ γε; 41. κᾰνατρέχει; 43. καὐτή; 50. κᾰς ἐς τῶνῶματ'; 63. κουδεις; 70. τῶστέα; 78. καθᾰθαδιζομένου. Van példa a *synizesis*re is: 7. τᾰρχιερέως; 17. ἡρίδου; 19. εὐφύες; 33. εὐκλεοῦς; 77. ὕβρεως; 83. ἀγλῶς, s mégis az 52. sorban ὀστᾰ, mely teljesen attikai forma, a 70. sorban előfordul τῶστέα mellett! Nem csekély lapsusok a 18. sorban levő ἄρτι, a 43. sorban levő μέγρι négiótájának merész elidálása. Az 59. sorban levő ἔσπερος-ban viszont inkább a néha kétvégű ἔσπεριος melléknév iótájának syncopéját akarom látni, mintsem feltételezni, hogy fordító úr ne tudta volna, hogy egy oly rendkívül közönséges szó, minő ἔσπερος (az este), nem lehet egyúttal adiectivum is.

Lássuk ezek után a hexameterek metszeteit:

vs. 7: Τόμορι | σ' ἔδρανα | τᾰρχιε|ρέως τι λέ|λοιπας ἄ|θικτα

vs. 15: Ὡ πόσοι | ἦθεοι | οἷς πολ|λαί γε παρ' | ἐλπίδες | ἦσαν

vs. 23: Ἐν δ' ὀδῶ | ἔστηκ' | ἄλλως | σὺν στεφᾰ|νῶ φιλῆ | αὐτῶν

vs. 59: Ἐνθάπερ | ἔσπερος | ἀκτίς | νᾰμα κα|λύπτει ἀ|τρωδες

vs. 71: Ὡ τάδε | πάντ' ὕπα|γωγῆ | και φθονος | ἔρξε κά|κιστος.

vs. 79: Παρθένοι | ἐξεμα|ρᾰνθη|σαν λέγει | ὦ πόσαι | αὐτοῦ.

Ilyen versek Tzetzésnél szoktak előfordúlni. *Hilberg*: Das Princip der Silbenwägung und die daraus entspringenden Gesetze der Endsilben in der gr. Poesie (Wien 1879) cz. munkájában az ilyen verseket a «Stümperhafte Verse» lajstromába iktatja.

Tehát minő értelme van az olyan fordításnak, melyen léptenyomon meglátszik a rája pazarolt óriási erőlködés, s megismerszenek az izzadság és véres verejték cseppjei? S különösen minő értelme egy oly férfiúnál, kit képzettsége és tehetségei oly térre utalnak, melyen kifejtett munkásságáért mindedig a kellő elismeréssel szoktak adózni? Elvégre az Egyetemes Philologiai Közlöny komoly folyóirat kíván lenni, melyet kár szeszélyes kísérletezés terének tekinteni.

Dr. VÁRI REZSŐ.